

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: BBLBAC
Barnehagelærerutdanning

Høst 2021

Konfidensiell

Forfatter(e): Mathilde Gangsøy

Mathilde Gangsøy

.....
signatur forfatter (e)

Kandidatnummer(e): 1360

Veileder(e): Katarzyna Anna Tunkiel

Fagansvarlig: Marianne Ree

Tittel: Kulturelt mangfold i barnelitteraturen: En undersøkelse av tre barnehagelæreres holdninger til representasjon i bildebøker.

Engelsk tittel: Cultural Diversity in Children's Litterature: A Study of Three Kindergarten Teachers and Their Attitudes Towards Representations in Picture Books.

Emneord:
Mangfold,
Bildebøker
Representasjon
Litteraturutvalg

Side tall: s. 5 – 25/ 7335 ord

+

Vedlegg/annet: s. 25 - 32

Stavanger, 01.01.2022

.....
dato/år

FORORD

Tre fine år på UiS er nå over. Jeg sitter igjen med mange gode minner, og viktig kunnskap og erfaringer jeg skal ta med meg inn i arbeidslivet. Takk til alle lærere vi har hatt gjennom studiet, dere har vært engasjerte i både faget og i oss studenter.

Jeg vil takke min veileder for god støtte gjennom hele skriveprosessen. Jeg vil også takke mine informanter. Gjennom gode og innholdsrike intervjuer har jeg fått en større forståelse av hva de tenker om temaet mangfold i barnelitteratur, og selv blitt klokere når det gjelder litteraturvalg i barnehagen.

Til slutt vil jeg si at de siste tre årene har vært preget av en pandemi, som har gjort at mange av oss har tilbragt mye tid alene. Derfor vil jeg si en stor takk til mine medstudenter, og da spesielt kollokviegruppen min, som har vært en god støtte i denne krevende tiden.

Mathilde Gangsøy

Stavanger, januar 2022

SAMMENDRAG

Denne bacheloroppgaven vil besvare problemstillingen: *Hvilke holdninger har barnehagelærere til kulturell representasjon og mangfold i barnehagens bildebokutvalg?*

Formålet med denne oppgaven er å åpne opp for refleksjoner i barnehagen om mangfold i bildebokutvalgt.

I sammenheng med problemstillingen har jeg sett på faglitteratur knyttet til bildebokutvalg og mangfold. Denne faglitteraturen har knyttet opp mot funnene fra intervjuene, og analysert og diskutert med. Jeg har valgt å ta i bruk en kvalitativ metode, og har gjennom tre intervjuer kommet frem til fire funn. De to første funnene er at informantene jobber bevisst med synliggjøring av mangfold og bildebokutvalget. Det tredje funnet er at informantene ikke jobber bevisst med disse to pedagogiske praksisene samtidig slik at de forsterker hverandre. Det fjerde funnet er en ny mangfoldstilnærming; likegyldig tilnærming til mangfold. Med disse funnene kom jeg frem til at det kreves mer kunnskap for å kunne jobbe bevisst med mangfold i litteraturarbeidet.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	5
BAKGRUNN	5
PROBLEMSTILLING	6
FORMÅL	6
OPPBYGGING AV OPPGAVEN	6
FAGLITTERATUR	6
RAMMEPLANEN FOR BARNEHAGENS INNHOLD	7
MANGFOLD I BILDEBØKER	7
<i>Mulighet for gjenkjenning og identitet</i>	9
<i>Utfordrende og kontroversielt eller hjelpsomt?</i>	9
LITTERATURUTVALG	10
OPPSUMMERING AV FAGLITTERATUREN	11
METODE	12
INTERVJU	12
<i>Ulike intervjuformer</i>	12
UTVALG	13
DATAINNSAMLING	14
FEILKILDER	15
VALIDITET OG RELIABILITET	16
FORSKNINGSETIKK	16
ANALYSE	16
DISKUSJON	19
BILDEBOKUTVALG	19
<i>Kriterier for litteraturutvalg</i>	19
<i>Synspunkter på kulturelt mangfold i bildebøker</i>	21
SYNLIGGJØRING AV MANGFOLD	22
ROM FOR REFLEKSJON	23
AVSLUTNING	24
LITTERATURLISTE	25
VEDLEGG	28
INTERVJUGUIDE	28
SAMTYKKESKJEMA	29

INNLEDNING

Bakgrunn

I alle barnehagene jeg har jobbet i og i alle barnehagene jeg har hatt praksis i, har jeg sett bokhyller fylt med bildebøker. Disse bokhyllene er alltid like spennende å utforske for å se hvilket bildebokutvalg jeg kan finne. Det jeg ikke har funnet er Norges mangfoldige samfunn representert i disse bildebøkene, og det ble min motivasjon for å skrive denne bacheloroppgaven. Aftenposten gjorde i 2019 en gjennomgang av barnelitteratur og fant at kun 1 av 20 barnebøker har en hovedkarakter med tydelig flerkulturell bakgrunn (Bakken, 2019). Gjennomgangen viser en mangel på bildebøker som representerer et flerkulturelt mangfold, ettersom en av fem barnehagebarn har minoritetsspråklige bakgrunn (Utdanningsdirektoratet, 2019). En pågående debatt om mangel på representasjon i dagens barnelitteratur var også med på å inspirere meg til å skrive denne bacheloroppgaven. Forskere (Norsk barnebokinstitutt, u.å.), pedagoger (Børte, 2018), barnebokforfattere (Krogh, 2021) og forlag (Goethe Institutt, 2020) er alle bekymret over denne mangelen på representasjon og ser et behov for flere bildebøker som flerkulturelle barn kan kjenne seg igjen i.

Sunniva Sunde Krogseth, forfatteren av «Nattsvermerne», mener det er viktig at alle barn har muligheten til å se seg selv i bøkene de leser. Sunde sier også at hun tar bevisste valg hver gang hun gir karakterene sine navn og utseende. Forfatteren Anders Bortne forteller på den andre siden, at når han skriver bøker, tenker han ikke over utseende eller etnisitet (Krogh, 2021). Disse to forfatterne legger frem to helt forskjellige synspunkter på representasjon og mangfold i bildebøker.

Barnehagens bildebokutvalg har interessert meg siden jeg begynte på studiet fordi jeg selv har et nært forhold til både bøker og lesing. Mangfold og representasjon er også noe jeg synes er viktige tema, da min mor har jobbet i over ti år på Notodden voksenopplæring. Hun har fortalt meg om viktigheten av inkludering av innvandrere og flyktninger, også i de situasjoner som man kanskje ikke er bevisst på, som for eksempel litteratur, film og fjernsyn. Derfor ønsket jeg å intervju barnehagelærere for å undersøke hvilken plass mangfold har i litteraturarbeidet i barnehagen.

Problemstilling

Min problemstilling lyder som følger:

Hvilke holdninger har barnehagelærere til kulturell representasjon og mangfold i barnehagens bildebokutvalg?

For å avgrense problemstillingen har jeg valgt å fokusere på informantenes synspunkter, og hvordan de jobber med mangfold og representasjon i praksis. Synspunkter er meninger som informantene er klare over at de har og som er enkle å endre.

Formål

Jeg vil med denne oppgaven åpne opp for refleksjoner om bildebokutvalget i barnehagen i et mangfoldsperspektiv. Jeg håper oppgaven bidrar til å sette representasjon i bildebøker på agendaen til barnehager og at ansatte får et mer bevisst forhold til hvordan de kan jobbe med mangfold på avdelingene.

Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er delt inn i seks kapitler: innledning, faglitteratur, metode, diskusjon og avslutning. Innledningsvis har jeg forklart bakgrunnen for valg av tema, og jeg har presentert problemstilling og formål for oppgaven. Videre skal jeg presentere relevant faglitteratur og knytte den til problemstillingen. Deretter skal jeg gå gjennom metoden jeg har valgt å bruke, nemlig intervju, før jeg så legger frem de viktigste funnene. Disse funnene skal jeg diskutere i lys av faglitteraturen. Avslutningsvis skal jeg oppsummere oppgaven og komme med en konklusjon for å svare på problemstillingen. Jeg har lagt ved intervjuguiden og samtykkeskjema som alle mine informanter har fylt ut.

FAGLITTERATUR

I dette kapitlet skal jeg presentere relevant faglitteratur i forhold til problemstillingen. Først vil jeg trekke frem hva Rammeplanen for barnehagens innhold sier om litteratur i barnehagen. Deretter vil jeg ta for meg mangfold i bildebøker og muligheten for identifikasjon og gjenkjennelse. Videre vil jeg gå gjennom forskning omkring litteraturutvalg/bildebokutvalg i

barnehager. Til slutt skal jeg oppsummere hvordan faglitteraturen belyser problemstillingen min.

Rammeplanen for barnehagens innhold

I Rammeplanen for barnehagen (2017) står det at barnehagen «skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet og støtte, styrke og følge opp barna ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Bildebokutvalg er en del av det pedagogiske arbeidet i barnehagen, og en del av barnehagelærerens ansvar. I dagens barnehager gjenspeiles det mangfoldige samfunnet vi har i Norge, og derfor er det nødvendig, slik det står i Rammeplanen for barnehagen (2017, s. 9), at barnehagen aktivt jobber med mangfold og at de ser på mangfold som en mulighet til å gi barna rollemodeller som de kan identifisere seg med for å forstå seg selv og andre.

I Rammeplanen for barnehagen legges det også vekt på at personalet skal tilby «(...) litteratur og tekster fra samtid og fortid» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 48). Bildebokutvalget i barnehagen skal derfor bestå av både moderne, nye bildebøker, samtidig som det skal bestå av gamle, klassiske bildebøker. I eldre bildebøker, som for eksempel Berit Brønnes bøker om Tamar og Trine, blir ikke mangfold representert slik det fremstår i dag, for eksempel i bøkene om Kråkeslottet barnehage av Lars Mæhle.

Mangfold i bildebøker

Bildebøker står sentralt i min oppgave og er en stor del av barns barndom.

Ifølge Birkeland, Mjør og Teigland (2019, s. 98) blir bildebøker definert som en bok med ett eller flere bilder på hvert oppslag, der oppslagene sammen utgjør en estetisk helhet, slik det også står i Solstad (2020, s. 48). I løpet av min studietid har jeg blitt mer interessert i barnelitteratur og har tenkt mye over hvilke bøker jeg ønsker å ta med meg til barnehagen når jeg begynner å jobbe. Noen av de bildebøkene jeg husker best fra barndommen min er «Lillesøster» serien av Kari Grossmann og «Når to» serien av Tor Åge Bringsværd. En utfordring med disse bøkene er at de ikke har et mangfoldsperspektiv og at noen barn derfor ikke klarer å identifisere seg med de ulike karakteren.

I artikkelen «*Hispanic Representation in Literature for Children and Young Adults*» setter Barry spørsmålsteget ved denne dårlige typen representasjonen av latinamerikanere i dagens litteratur (Barry, 1998). Artikkelen er lagt i en skolekontekst og har fokus på kun en

minoritetsgruppe, men jeg mener artikkelen fortsatt er relevant for denne oppgaven. Barry skriver at dersom det ikke eksisterer bøker og tekster som lar elever se seg selv i et positivt lys, vil det være vanskeligere for lærere å gjøre læreplanen relevant (Barry, 1998, s. 630). Videre forklarer Barry at i flere år har det blitt diskutert viktigheten av å se seg selv – sin historie, sin kultur og sine erfaringer – i de bøkene en leser, og trekker frem Harris (1992), Fisher (1974) og Banks (1989). Alle er enige om at representasjon av mangfold er viktig i barnelitteraturen. Harris er overbevist om at det å få se seg selv i bøker en leser, vil gjøre at afroamerikanske barns litterære ferdigheter og prestasjoner øker (Barry, 1998, s. 631). Fisher forklarer at multikulturell litteratur øker minoritetsbarns selvfølelse og oppmuntrer til utvikling av respekt på tvers av kulturer. Videre legger Fisher frem at gjennom multikulturell litteratur, i skolebøker, får den enkelte elev til å se hvilke verdifulle bidrag sin egen kultur har gitt verden. Banks snakker om «ethnic literacy», som vil være med på å la alle studenter forstå deres unikheter og kompleksiteten av etnisitet og kultur, og å være stolt av den man er samtidig som man lærer å respektere andre (Barry, 1998, s. 632).

I doktoravhandlingen til Elizabeth L. Lee, der hun undersøkte representasjon av mangfold i barnelitteratur, skriver hun at forskning indikerer at det å gi elever bøker som er kulturelt relevante vil gjøre lesing mer interessant, og både motivasjonen og høyere litterære ferdigheter hos elever vil øke. Videre står det at mangel på en mangfoldig representasjon kan påvirke lesere i underrepresenterte grupper negativt, og det er blant disse gruppene at lesevaner forekommer høyest (Lee, 2017, s. 75).

I Norge er det også flere som skriver om viktigheten av mangfold i bildebøker. Hauge (2004) forklarer at dersom barn med minoritetsbakgrunn kun synliggjøres som barn i andre land i faktabøker, vil dette påvirke deres selvbylde og tilhørighetsfølelse (Gjervan et. al, 2010, s. 157). Forfatter Neha Naveen stiller spørsmålet: «Kan barn med flerkulturell bakgrunn være hovedperson i sine egne liv hvis de ikke kan være det i en liten historie engang?» (Bakken, 2019) i en artikkel i Aftenposten. I de siste årene har det blitt gitt ut flere bildebøker som viser et flerkulturelt mangfold, som blant annet nyutgivelsen «Jeg er brun» av Ashok Banker. Disse bildebøkene vil bidra til at flerkulturelle barn kan se seg selv i dagens litteratur.

Barnehagens bildebokutvalg og det mangfoldet som vil være i bildebøkene vil være påvirket av personalets holdninger til mangfold. Derfor vil jeg gjøre rede for to ulike tilnærminger til mangfold; mangfold som problem og mangfold som ressurs. Mangfold som problem, eller

problemorientert tilnærming til mangfold, går ut på å at man ikke tar utgangspunkt i det flerkulturelle mangfoldet som finnes blant barn og foreldre i det pedagogiske arbeidet, og at man ser på barns minoritetsbakgrunn som et hinder. Personalet velger å ignorere de kulturelle og språklige ressursene som ikke er del av «det norske» (Gjervan et. al, 2010, s. 65). Det som skiller seg ut fra den ordinære norske kulturen blir sett på som et problem eller en utfordring som skal løses. Mangfold som ressurs (Hauge, 2004), eller ressursorientert tilnærming til mangfold, går ut på å se og anerkjenne det flerkulturelle mangfoldet som finnes blant barn og foreldre i det pedagogiske arbeidet. Et flerkulturelt miljø i barnehagen blir sett på som en ressurs, en styrke, for alle i barnehagen, både voksne og barn. Mangfold anerkjennes, og barn, foreldre og personalets flerkulturelle bakgrunn er «en del av barnehagens ordinære virksomhet» (Gjervan et. al, 2010, s. 69)

Mulighet for gjenkjennelse og identitet

Innenfor barneperspektivet vil jeg se på to begreper; gjenkjennelse og identifikasjon. Mulighet for gjenkjennelse og identifikasjon er en av kriteriene som skal sikre kvalitet i barnelitteratur (Solstad, 2020, s. 102).

Alfheim og Fodstad (2014, s. 75) forklarer at vi trenger bøker med hovedkarakterer med ulikt etnisk utseende, dersom alle barn skal få mulighet til gjenkjennelse. Fortellinger fra andre kulturer kan være med på å styrke barnehagens kollektive identitet. Khateeb (2021, s. 286) beskriver identifikasjon som muligheten til å kunne kjenne igjen seg selv og egen livssituasjon i litteraturen. Dette kan skje ved for eksempel at tekstene inneholder karakterer som representerer ulike kulturer. Birkeland, Mjør og Teigland (2019, s. 15) mener at grunnlaget for identifikasjon ikke nødvendigvis ligger i å lese om noen som har det akkurat som en selv, men å møte det som er annerledes med egne lese- og livserfaringer. Alle disse tre beskriver at gjennom litteratur kan en bli kjent med både seg selv og andre ved å lese om karakterer som representerer en selv og karakterer som representerer noe helt annet.

Utfordrende og kontroversielt eller hjelpsomt?

Å skrive bøker som fremstiller andre kulturer er nødvendig, både for majoriteten og minoriteten av befolkningen, men det er viktig å gjøre det på en bevisst måte. Derfor vil jeg se på hvordan det kan være utfordrende og kontroversielt, og hvordan det kan være hjelpsomt.

På en side kan det være utfordrende og kontroversielt å ha mangfold i bildebøker. Ahmed Khateeb forteller i boken «Møter med barnelitteraturen: En introduksjon for lærere» at det kan være følsomt å skrive om andre kulturer i litteraturen (Khateeb, 2021, s. 296). Det er viktig å skrive om mangfold på en slik måte at man viser respekt for andre mennesker og deres kulturer. Men det er ikke alle som klarer dette, og i noen tilfeller vil mangfoldet være mer til skade enn til nytte. Khateeb (2021, s. 296) trekker frem *Mustafas kiosk* av Jakob Strid som eksempel, en bok som ble anklaget for å inneholde rasistiske karakteristikk av muslimske menn. Rasisme er fortsatt utbredt i Norge (Aarsæther et. al, 2020) og slike stereotyper i litteraturen er med på å videreføre denne rasismen.

På en annen side kan det være hjelpsomt å ha mangfold i bildebøker. Anne Skaret har skrevet en doktorgradsavhandling, «Litterære kulturmøter: En studie av bildebøker og barns resepsjon», hvor et av spørsmålene i problemstillingen lyder som følgende: Hvordan representeres kulturmøter i bildebøker? Skaret konkluderer i sin doktoravhandling at barna i studien leste og forstod karakterer med en annen hudfarge som personer som kommer fra et annet land. Ved å normalisere og ha mer mangfold i barnebøker, mener Skaret at det er sannsynlig at hudfargen ikke vil være en markør som skiller karakterene fra hverandre. (Skaret, 2017, s. 278)

Litteraturutvalg

Ifølge Rammeplanen for barnehagens skal arbeid med litteratur være en sentral del av barnehagen, og personalet skal tilby «et mangfold av bøker (...)» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49). Solstad (2020, s. 98) forklarer at barnehagelærere må ha kunnskap om barnelitteratur, og at de kjenner til både gammel og ny litteratur. Med dette til grunn vil det være naturlig å tenke at arbeidet med barnelitteratur er en viktig del av barnehagens praksis, men flere studier viser det motsatte. Svenske og danske studier viser blant annet at bokutvalget i dagens barnehager er utdatert, og at barnehagelærere velger litteratur de selv vokste opp med (Syversen, 2020, s. 11). En forutsetning for å la flerkulturelle barn kjenne seg igjen i litteraturen, vil være at utvalget består av bildebøker som speiler samfunnet de vokser opp i. Dette støtter Øines i sin artikkel *De viktige bildebokvalgene – lesing av bildebøker som estetisk aktivitet i 38 barnehager* og konkluderer med at dersom barn skal berøres av og føle at litteraturen appellerer til dem, må de få lese bøker som «(...) speiler samtida de lever i» (Øines, 2019, s. 32).

Øines (2019, s. 27) skriver at forskning i Skandinavia peker mot at bildebokutvalget er preget av eldre litteratur, og at utvalget er svært tilfeldig uten faglige diskusjoner. I artikkelen trekker Øines frem Marianne Eskebæk Larsen, Anne Petersen og Sofia Thorell, som alle er enige i at bildebokutvalget i dagens barnehager domineres av eldre litteratur. Larsen har i sin studie sett på litteraturens plass i danske barnehager, og mener at personalet ikke reflekterer nok rundt bokutvalget. Petersen støtter dette. Hun har sett på litteraturutvalget i flere barnehager i Danmark og peker på at hennes undersøkelser ikke viste en mangel på bøker i barnehager, men en mangel på litterære begrunnelser bak bokutvalget. Thorell har i sin magisteroppgave sett på barnehager i Sverige, og avdekket at barna ofte får velge bøker selv, og at valgene derfor blir spontane og tilfeldige. Hun observerte i tillegg at barna i hennes studie valgte bøker de kjente til fra før (Øines, 2019, s. 27). Øines skriver også i sin artikkel at: «Dersom barn skal la seg berøre av litteratur, tror jeg det er vesentlig at de møter litteratur som er produsert etter at de selv ble født, og som dermed speiler samtida de lever i.» (Øines, 2019, s. 32)

Studier viser at bildebøker velges tilfeldig (Damber, 2015) i barnehagen og at barn ofte velger bøker de kjenner igjen fra for eksempel tv, film eller leker (Hoel et.al, 2011). Gjenkjennelse er en naturlig del av barns bokvalg. At barn selv velger bøker kan føre til at de går glipp av mye moderne litteratur og bildebøker fordi valgene ofte er basert på det allerede kjente, noe som kan være utfordrende for barnehagelæreren som skal sørge for at barn blir kjent med litteratur de ellers ikke ville fått bli kjent med (Birkeland & Mjør, 2019 s. 27). Barnehagelærere kan ikke overlate bildebokutvalget til barna, fordi de har som ansvar å sikre kvalitet i bildebøkene (Solstad, 2018) og skal tilby et mangfold av bøker (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49). For å kunne oppnå denne kvaliteten og erfaring med et mangfold av bøker, vil valg av bøker spille en viktig rolle i barnehagen og barnehagelærere har derfor et spesielt ansvar.

Oppsummering av faglitteraturen

Tidligere forskning viser at kriteriene som ligger til grunn for barnehagens valg av litteratur er ofte tilfeldige og preget av eldre litteratur. Både voksne og barn velger gjerne bøker de kjenner fra før, som kan føre til at bildebøker med flerkulturell representasjon ikke blir brukt. Dette kan være uheldig med tanke på at de fleste barnehager i dag er flerkulturelle og at alle barn bør få oppleve bøker som representerer dem selv for å lære og forstå sin egen identitet. I

et multikulturelt samfunn blir det underlig å ha bildebøker som representerer et homogent, hvitt samfunn, som vil være fremmed også for barn av majoritetsbefolkningen.

For å studere barnehageansatte sine holdninger til bildebøker som representerer flerkulturell mangfold har jeg valgt å intervjuere ansatte i barnehager. Mer om dette i neste avsnitt.

METODE

I dette kapitlet skal jeg presentere metoden jeg har valgt å bruke; intervju. Jeg skal også presentere datainnsamling, feilkilder, reliabilitet og validitet, forskningsetikk og analyse. Dalland beskriver at metode er redskapet vi bruker i møte med det vi skal undersøke og hjelper oss å samle inn dataen vi trenger til undersøkelsen vår (Dalland, 2020, s. 54).

Intervju

Et intervju er ifølge Løkken og Søbstad (2014, s. 104) en utveksling av erfaringer og synspunkter, hvor den språklige interaksjonen mellom intervjueren og intervjupersonen skaper kunnskap. Jeg har hatt to muntlige intervjuer, et på Zoom og et hvor jeg møtte informanten i barnehagen, og et skriftlig intervju.

Jeg har tatt i bruk en intervjuguide, og den fungerte som en ramme for samtalen.

Intervjuguiden min besto av en liste med spørsmål jeg har utarbeidet på bakgrunn av eksisterende litteratur på feltet og som jeg ønsket å ta opp i intervjuet. Jeg valgte å ha et strukturert intervju, der jeg fulgte intervjuguiden og alle spørsmålene i intervjuet ble stilt i en bestemt rekkefølge (Løkken & Søbstad, 2014, s. 106). Ved å bruke strukturert intervju kunne jeg lettere sammenligne de ulike svarere fra informantene og se hva som var felles og hva som var ulikt, og i tillegg oppdage trender i svarene. Et strukturert intervju hjalp meg å ha bedre kontroll og oversikt på selve intervjuet, og jeg fikk skrevet ned alle notatene jeg ønsket, uten å bli distraheret av å gå frem og tilbake i intervjuguiden. Et strukturert intervju var også hensiktsmessig siden det ikke var tillatt med lydopptak under intervjuene, og jeg var derfor nødt til å notere svarene.

Ulike intervjuformer

En av informantene mine ønsket et skriftlig intervju på grunn av smittesituasjonen, noe jeg aksepterte. Jeg antok at jeg ville få like godt datamateriale gjennom et skriftlig intervju som et

muntlig intervju. Dersom det ikke hadde vært tilfredsstillende datamateriale fra det skriftlige intervjuet, hadde jeg en alternativ plan om å kontakte en ny informant. Dette ville da bli en barnehageansatt jeg kjente fra før, fordi jeg visste denne personen ville si kunne stille opp på kort varsel. Jeg gjennomførte også et digitalt intervju, ettersom smittesituasjonen i området eksploderte, og jeg ikke ønsket å utsette hverken meg selv eller informanten min for smitte. Etter en grundig vurdering kom jeg frem til at jeg ville få like godt datamateriale i et digitalt intervju som i et muntlig, fysisk intervju.

I et skriftlig intervju har informanten mulighet til å formulere seg tydelig, fordi de får tid til å tenke seg om. Derfor vil også svarene være mer gjennomtenkt, nettopp fordi informanten har lengre tid til å komme frem til et svar. Det vil på en annen side være vanskeligere å stille oppfølgingsspørsmål. I et digitalt intervju og et fysisk intervju vil det være en mulighet for spontane svar og oppfølgingsspørsmål, men det kan være vanskelig å skape en god stemning digitalt hvis informanten er ukjent. Dette hadde jeg tenkt mye over før jeg gjennomførte det digitale intervjuet og var derfor bevisst på å sørge for at det ble en god stemning mellom meg og informanten.

Utvalg

Jeg tok kontakt med flere barnehager via e-post, og flere informanter direkte gjennom melding og e-post. To av de tre informantene mine tok jeg direkte kontakt med, mens jeg sendte e-post til styrer i barnehagen til den tredje informanten og forespurte pedagogiske ledere eller barnehagelærere. Jeg ønsket å ta kontakt med helt vanlige barnehager, fordi jeg mener dette temaet er en del av alle barnehagers hverdager, og ikke kun i barnehager i særskilt flerspråklige eller flerkulturelle områder. Informantene jobber i ulike kommuner, og i både kommunale og private barnehager.

Informant A er barnehagelærer, og har jobbet i barnehage i et og et halvt år. Informanten er for tiden på stor avdeling, med aldersgruppen 4 til 6 år. Barnegruppen til informanten består av mange forskjellige nasjonaliteter.

Informant B er barnehagelærer, og har jobbet i barnehage i ett og et halvt år. Informanten er for tiden på en småbarnsavdeling, med aldersgruppen 2 til 3 år. Barnegruppen til informanten består av flere forskjellige nasjonaliteter.

Informant C er barnehagelærer, og har jobbet i barnehage i ett år. Informanten er for tiden på en småbarnsavdeling, med aldersgruppen 1 åringer. Barnegruppen til informanten består av flere forskjellige nasjonaliteter.

Jeg hadde fra før kjennskap til en av informantene, da et av mine søskenbarn går på deres avdeling. Jeg vil derfor presisere at jeg ikke tok kontakt med denne informanten direkte, men sendte en e-post til styrer i barnehagen og spurte om noen ønsket å være med på min bacheloroppgave. De to andre informantene er bekjente av en venn av meg. Min venn spurte om de var villige til å stille til intervju i en bacheloroppgave, og etter de sa ja sendte jeg en e-post og fortalte hvem jeg var og hva oppgaven min gikk ut på, før jeg så avtalte et tidspunkt for intervju. Jeg vil si at jeg har foretatt et strategisk utvalg da jeg har forespurt pedagogiske ledere og barnehagelærere. Daland (2017, s. 79) beskriver et strategisk utvalg som å velge ut personer en mener har bestemte kunnskaper eller erfaringer, noe pedagogiske ledere og barnehagelærere har. Alle mine informanter er nyutdannede, og har jobbet i mindre enn to år. Alle tre har en treårig utdanning i ryggen, og har jobbet i ett år, som forteller meg at de har både kunnskap om og erfaring fra arbeid i barnehage.

Datainnsamling

Jeg gjennomførte tre intervjuer; et vanlig intervju, et digitalt intervju og et skriftlig intervju. Felles for alle var at jeg på forhånd sendte dem problemstillingen og formålet med oppgaven, Dette gjorde jeg for at informantene skulle føle seg forberedt og trygge på de kommende intervjuene. Under intervjuene noterte jeg kontinuerlig i stikkordsform. Rett etter intervjuene gikk jeg gjennom notatene mine og skrev de om til en meningsfull tekst. Dette gjorde jeg for å forsikre meg om at jeg fikk med mest mulig av det datamateriale informantene ga meg.

Det første intervjuet jeg holdt var et fysisk intervju ansikt-til-ansikt. Jeg møtte informanten i barnehagen og hadde intervjuet der. Jeg fulgte intervjuguiden min gjennom intervjuet, og informanten hadde mye å fortelle og virket interessert i temaet. Vi hadde en god tone gjennom hele intervjuet, og intervjuet hadde en fin flyt og det ble ikke behov for de forberedte oppfølgingsspørsmålene for å få nok informasjon. Intervjuet varte i rett under en time. Det andre intervjuet jeg holdt var et digitalt intervju, som varte i rundt 45 minutter. Jeg fulgte intervjuguiden min gjennom intervjuet, og stilte en del oppfølgingsspørsmål der det var behov for det. Denne informanten hadde også mye å fortelle og virket like interessert i temaet. Fordi

jeg måtte stille en del oppfølgingsspørsmål, hadde ikke intervjuet en like god flyt, men vi hadde en like god tone gjennom hele intervjuet. Det tredje intervjuet jeg holdt var et skriftlig intervju. Dette intervjuet ble gjennomført ved at jeg sendte intervjuguiden til informanten på e-post og ga deretter en frist for når jeg trengte å få svarene tilbake. Jeg la også ved samtykkeskjema og et skriv med den informasjonen jeg ga muntlig i de to andre intervjuene. Informanten leverte gode og utfyllende skriftlige svar, og det krevdes ingen oppklaring av diverse spørsmål.

Feilkilder

Feilkilder er ifølge Løkken & Søbstad (2014, s. 60) forhold som kan påvirke og gjøre datamaterialet mindre pålitelig, og kan føre til feil i innsamlingsmetoden. Ved godt forarbeid og oppmerksomhet i selve gjennomføringen, kan noen av de vanligste feilkildene reduseres (Dalland, 2021, s. 63).

Jeg har i denne oppgaven valgt intervju som metode, og i intervju ligger det en feilkilde i selve kommunikasjonsprosessen. Har jeg oppfattet svarene til informantene riktig og har informanten oppfattet spørsmålene mine riktig? Det vil være vanskelig å få med seg alt. For å minske denne feilkilden gjentok jeg konsekvent det informanten fortalte meg for å forsikre meg om at jeg forstod hva de mente. Dersom det så ut til at informanten ikke helt forstod spørsmålet mitt, omformulerte jeg meg eller la til mer slik at spørsmålet skulle bli forståelig. Det faktum at jeg ikke fikk lov til å ta lydopptak, gjorde at var jeg nødt til å notere under selve intervjuet. Dette kan være en feilkilde ved at jeg ikke får med meg alt informantene sier fordi jeg er for opptatt med å skrive. Før intervjuet ga jeg beskjed om at jeg var nødt til å notere og at det derfor ville kunne skje at jeg måtte bruke ekstra tid på å notere før vi kunne gå videre til neste spørsmål. Dette mener jeg vil minske denne feilkilden ved at informantene ble informert om dette før intervjuet slik at det kunne tas hensyn til.

Jeg har hatt både skriftlig intervju og muntlig intervju, og et av de muntlige intervjuene ble holdt over Zoom. I det skriftlige intervjuet kan det oppstå en feilkilde ved at informanten ikke forstår spørsmålene slik jeg hadde ment dem. Med tanke på at jeg ikke er til stede, har jeg heller ikke mulighet til å forklare spørsmålene. For å minske denne feilkilden skrev jeg i e-posten jeg sendte til informanten at dersom det skulle være noe måtte de bare ta kontakt, for å oppklare mulige misforståelser. Jeg sendte også en utfyllende skriftlig forklaring i starten. Når

man gjennomfører digitale intervju over Zoom, kan man miste mye av den nonverbale kommunikasjonen. Det vil være krevende å lese kroppsspråket til informantene gjennom en skjerm.

Validitet og reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet, og handler om hvorvidt det jeg presenterer i oppgaven er til å stole på. Gjennom å gjøre rede for hvordan jeg har samlet inn data til oppgaven og hvilke feilkilder som kan påvirke mitt resultat, har jeg ifølge Dalland (2020, s. 58) gitt mulighet for vurdering av påliteligheten av mitt arbeid. I tillegg har jeg svart på hvorfor jeg har valgt å undersøke dette temaet og hva jeg skal ha tenkt å bruke resultatene til, som Dalland (2020, s. 58) forklarer at gir mulighet for vurdering av min egen pålitelighet. Mine funn er pålitelige og har gyldighet utover utvalget mitt og deres kontekst. Jeg har valgt informanter som representerer «helt vanlige» barnehager, og derfor vil det være grunn til å tro at mine funn også vil være relevante for andre barnehager.

Forskningsetikk

Dalland understreker at forskningsetikk handler om å ivareta personvern og sikre at informantene som har sagt ja til å delta i min forskning ikke blir påført unødvendig belastning (Dalland, 2021, s. 168). Jeg tok vare på mine informanter ved å gi ut et samtykkeskjema, der de alle ga sitt samtykke til å bli med. Før intervjuet ga jeg også beskjed om at dersom de ønsket å trekke seg, kunne de gjøre det når som helst, og at jeg skulle slette alt innhold fra intervjuene så for oppgaven var levert. I oppgaven vil informantene være anonymiserte, som vil si at de opplysningene jeg gir ikke på noen måte kan identifisere informantene (Dalland, 2021, s. 172).

Analyse

I analysen skal jeg finne ut hva intervjuet har å fortelle. Grunnlaget for analysen blir lagt allerede i intervjuguiden, hvor svarene fra informantene bidrar til å belyse min problemstilling (Dalland, 2020, s. 94). Etter å ha gått gjennom funnene fra intervjuene mine, identifiserer jeg ulike kategorier som er bildebokutvalg og synliggjøring av mangfold, med underkategoriene kriterier for litteraturutvalg og synspunkter på kulturelt mangfold i bildebøker. Disse kategoriene vil jeg bruke til å identifisere og sammenligne hva informantene fortalte om det samme tema.

TEMA:	Kan de flerkulturelle barna kjenne seg igjen i bildebøkene?	Synspunkter om kulturelt mangfold i bildebøker	Synliggjøring av mangfold på avdelingen	Kriterier for bildebokutvalg
Informant A	Nei, ikke sånn som en kanskje skulle ønske. Fordi barn får velge bøker, blir utvalgt til en viss grad tilfeldig. Mange norske hvite karakterer.	Ønsker å jobbe mer med dette temaet. Har reflektert rundt temaet, men er ikke helt i mål enda. «Viktig å finne en balanse, slik at det ikke blir for mye vekt på at vi er forskjellige slik at vi ender opp med et vi og et dem.» Gammel litteratur i dagens barnehager = lys hudfarge.	FN-dagen, men ikke gå i FN-fellen. Velkomstplakater på alle språk. USB: Den utviklingsstøttende barnehagen.	To praksiser: Informanten har ansvar for å velge nye bøker, gjør dette alene eller lar barn få velge. Velger ut ifra tema og prosjekter. Historien/innholdet er viktigere enn karakterene.
Informant B	Nei, kan ikke si det - har mange «norske hvite karakterer» i bildebøkene.	Ønsker å jobbe mer med dette. «Jeg vil ha flere bøker som representerer mangfold inn på avdelingen.» Har ikke tenkt så mye over dette temaet før. «Viktig at vi snakker om dette temaet så vi blir	Markering av nasjonaldager – med hjelp av foreldre Sang og mat. Velkomstplakater på alle språk. Samlinger om mangfold.	Folkebibliotek et velger bøker som sendes til barnehagen. Alle på avdelingen har et ansvar for bildebokutvalget på avdelingen.

		<p>mer bevisst på det.»</p> <p>Mange norske hvite karakterer i dagens barnehagelitteratur. «Mange nok Ola og Kari Nordmann, men ikke nok Abdi og Mohammed»</p>		<p>Velger ut fra barns interesser – det kjente og trygge, og at boken passer for små barn – nivå og utforming. Historien/innholdet er viktigere enn karakterene.</p>
Informant C	<p>Nei, mange norske hvite karakterer, – derfor har de et fokus på figurer og dyr istedenfor. Men fordi bøkene er valgt ut fra barnas interesser, er det et ønske om at de flerkulturelle barna finner noe som er gjenkjennelig.</p>	<p>Ønsker å jobbe mer med dette. Har ikke tenkt så mye over dette temaet før. «Et tema som er viktig og som krever bevissthet, refleksjon og engasjement.»</p>	<p>Samlinger og samtaler om mangfold. Sang og mat. Markering av høytider og dager. Velkomstplakater på alle språk.</p>	<p>Pedagogisk leder har overordnet ansvar, men alle skal være med.</p> <p>Velger ut fra barns interesser og barns nivå. Det kjente og trygge som barn kjenner til fra før. Historien/innholdet er viktigere enn karakterene.</p>

DISKUSJON

I dette kapittelet vil jeg presentere funnene fra intervjuene mine, og drøfte og knytte disse opp mot mitt teoretiske grunnlag. Jeg har to hovedkategorier jeg vil diskutere; bildebokutvalg og synliggjøring av mangfold, og underkategorier; kriterier for bildebokutvalg og synspunkter på mangfold i bildebøker.

Bildebokutvalg

Alle mine informanter fortalte at de er involvert i bildebokutvalget, enten ved å ha ansvaret alene eller å være med sammen med pedagogisk leder og andre ansatte på avdelingen.

Informant A fortalte at det ble foretatt bildebokutvalg på to forskjellige måter; informanten gikk selv på biblioteket i barnehagen og fant bøker, eller så tok informanten med seg et eller flere barn og lot de velger bøker selv. Informant B og C fortalte at alle på avdelingene bidro i bildebokutvalget. Alle informantene forteller at de er med på å velge bøker til avdelingen, som kan knyttes til det Solstad (2020) og Birkeland, Mjør og Teigland (2019) sier om ansvaret og oppgaven barnehagelærere har når det gjelder å sikre kvalitet på den litteraturen tilgjengelig, samtidig som barna skal få erfaring med tekster de ellers ikke vil fått kjennskap til.

Kriterier for litteraturutvalg

Når det gjelder selve bildebokutvalget, peker mine funn ikke mot Øines (2019) sin forskning om at bildebokutvalget i barnehager er tilfeldig og uten refleksjon. Informantene har klare tanker for hvorfor de velger de bøkene de velger. Informant A fortalte at de bøkene informanten selv valgte var gjennomtenkte i forhold til prosjekter på avdelingen, og informanten ønsket også at barna selv skulle få velger bøker for å arbeide med barns medvirkning. Informant B og C jobber med aldersgruppen 0 til 3 år, og deres kriterier handlet om at bildebøkene skulle være passende for små barn. Med dette menes at bøkene ikke har for høyt nivå, at de tåler å bli lest av barnehender og at de handler om barnas egne interesser.

En av informantene fortalte at de bøkene barna selv valgte, ofte var preget av karakterer de kjente igjen fra for eksempel tv og film. Disse bildebokvalgene blir ofte tilfeldige. Flere av de bøkene som informantene selv valgte til barna, var basert på barnas egne interesser. Dette peker mot Thorell (Øines 2019, s. 27) sine funn om at barn velger bøker de kjenner til fra før,

og med karakterer de har et forhold til fra tv, film og leker (Hoel et. al, 2011). Dette bekrefter en av informantene i intervjuene:

Nei, de flerkulturelle barna på avdelingen kjenner seg nok ikke igjen i de karakterene i bildebøkene slik jeg skulle ønske. Dette er fordi barna er med på å velge bøker selv, og disse er ofte preget av filmer og tv-serier hjemmefra. I bildebøkene finnes det også mange, hvite norske karakterer.

Å velge bildebøker er som nevnt tidligere en del av barnehagelærerens pedagogiske arbeid. Ved å prioritere at barn får velge selv medfører det at det blir et tilfeldig utvalg, kun basert på bøker de kjenner til fra før. Dersom barn skal bli eksponert for nye bøker, må dette legges til rette for av barnehagelærerne, slik Birkeland, Mjør og Teigland (2019, s. 27) forklarer.

Flere av informantene konkluderte med at de hadde en del gammel litteratur på avdelingen, og at dette kunne være en av grunnene til at de ikke hadde det mangfoldet i bildebøkene som de ønsket. Dette bekrefter Øines sine funn om at litteraturen i dagens barnehager er preget av eldre litteratur (Øines, 2019). Å ha gammel litteratur på avdelingen, vil påvirke hvilket mangfold som finnes i bildebøkene. Øines påpeker at flere av bøkene i dagens barnehager er fra besteforeldregenerasjonen (Øines, 2019, s. 27), som vil si bøker fra pluss-minus 50 år siden. På den tiden var det norske samfunnet forholdsvis homogent i og gamle bildebøker vil derfor ikke kunne speile det mangfoldige samfunn vi har i dag. Rammeplanen for barnehagens påpeker derimot at barnehagen skal tilby litteratur og tekster «fra samtid og fortid» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 48). Det betyr at barnehagelærere må ha gammel litteratur på avdelingen, men det må være en balanse av ny og gammel.

Et annet felles funn i intervjuene er at informantene ikke tenker på karakterer, men heller innholdet eller historien i bildeboken når de foretar bildebokutvalg. Å ikke tenke på hvilke karakterer bildeboken har å tilby, vil kunne medføre at det blir helt tilfeldig om en oppnår å tilby barna bøker de kan kjenne seg igjen i et flerkulturelt samfunn hvor folk har forskjellige hudfarger og forskjellige navn. Funnet kan diskuteres i lys av det Solstad (2020) sier om barnehagelærerens ansvar om å sikre kvalitet i barnelitteraturen. Bøker i barnehagen skal tilby gjenkjennelse og identifikasjon til alle barn (Solstad, 2020, s. 102), og dette kan skje på flere måter. Informanten trekker i intervjuene frem hvordan de arbeider med gjenkjennelse og identifikasjon:

Vi velger bøker ut ifra barnas egne interesser og har fokus på å velge bøker med dyr og figurer istedenfor mennesker. Vi har et håp om at de flerkulturelle barna kjenner seg igjen i andre aspekter i bildebøkene, på lik linje med andre barn.

Informantene forteller i intervjuene at deres fokus ligger på at innholdet eller historien i bildeboken skal være gjenkjennelig og noe barn kan identifisere seg med, altså ikke karakterene. Derfor viser informantene at de tilbyr gjenkjennelse og identifikasjon i bildebokutvalget, bare ikke gjenkjennelse og identifikasjon i visuell form av et flerkulturelt samfunn eller flerkulturelle karakterer.

Synspunkter på kulturelt mangfold i bildebøker

Alle tre informantene svarte nei på spørsmålet om de flerkulturelle barna vil kunne kjenne seg igjen i bildebøkene på avdelingen, i alle fall ikke slik informantene skulle ønske. Nevnt tidligere, fortalte også informantene at hvilke karakterer som var i bildebøkene ikke var et av kriteriene for bildebokvalgene.

Et felles svar fra informantene var at bildebøker i dagens barnehager var preget av norske, hvite karakterer. Hvis vi ser på artikkelen til Barry (1998), viser den til flere forskningsresultater som sier at mangfold i bøker er gunstig ikke bare for flerkulturelle barn, men for alle barn. Mangfold i bildebøker er med på å styrke flerkulturelle barns selvtillit og stolthet over egen kultur og identitet, samtidig som det også vil være med på å utvikle respekt på tvers av ulike kulturer (Banks, 1989; Fisher, 1974). Litterære ferdigheter hos flerkulturelle barn vil også øke ved å velge bøker som representerer et mangfold (Lee, 2017; Harris, 1992). Informantene viste i intervjuene noe refleksjon rundt viktigheten av mangfold i bildebøker når de la frem at de ønsket flere bildebøker som representerte mangfold på avdelingene. I tillegg var de alle enige i at dette er et viktig tema vi må snakke mer om. Det informantene ikke viste var forståelse for var viktigheten av mangfold i bildebøker, slik Barry (1998) legger frem i sin artikkel. De viste heller ikke forståelse for hvilken betydning mangfold i bøker har for å styrke alle barns for å utvikle respekt for alle mennesker på tvers av ulike kulturer. Uten denne forståelsen vil det kunne være forståelig at det ikke prioriteres høyt å legge til rette for mangfold i bildebokutvalget.

Khateeb (2019, s. 296) legger frem at det er et følsomt tema hvordan andre kulturer beskrives i litteraturen, og at det kan invitere til store diskusjoner rundt oss og dem karakteristikkene. En av informantene trakk frem et poeng som peker mot det Khateeb forklarer:

Det er viktig å finne en balanse i litteraturen når det gjelder mangfold og representasjon slik at det ikke blir for mye vekt på at vi er forskjellige slik at vi ender opp med et vi og et dem.

Informantens poeng kan også knyttes til Skaret (2017, s. 278) sin doktorgrad der hun skriver om hudfarge som markør. Dersom bildebøker har flere tydelige flerkulturelle karakterer, vil ikke barn lenger se på hudfargen som det som skiller karakterene fra hverandre. Informantens poeng står i kontrast til Skarets funn og kan være med å belyse hvorfor informanten har et manglende bevisst forhold til mangfold i bildebøker.

Synliggjøring av mangfold

Et felles funn er at alle informantene var opptatte av å synliggjøre mangfold på avdelingen. Eksempler på synliggjøring er velkommenplakater, markering av nasjonaldager, samlinger med sanger og eventyr, og matretter fra andre land. Det ble også løftet frem at man ikke må gå i «FN-fellen». Denne fellen går ut på å kun jobbe med mangfoldet i barnehagen på selve FN-dagen:

FN-fellen handler om at vi som jobber i barnehagen ikke kun skal synliggjøre mangfold på selve FN-dagen. Det er selvfølgelig en god og viktig praksis, men synliggjøring av mangfold bør være en gjennomsyret praksis i barnehagehverdagen.

I Rammeplanen for barnehagen står det at barnehagen «skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet (...)» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). Bildebokutvalg er et av mange pedagogiske arbeid i barnehagen, og et eksempel man som barnehagelærer kan bruke mangfold som en ressurs. Og det er en enkel måte å inkludere mangfold på i barnehagehverdagen, men det virker som informantene i intervjuene ikke er klar over at dette er en måte de kan inkludere mangfold på.

Til tross for at informantene i intervjuet viste et bevisst forhold til både bildebokutvalg og synliggjøring av mangfold, har ingen av dem gitt uttrykk for et bevisst forhold til hvordan de kan bruke bildebøker i arbeidet med inkludering av mangfold. Mer om dette i et neste avsnitt.

Rom for refleksjon

Funnene mine viser at mine tre informanter ønsker å jobbe med mangfold og inkludering, og at de gjør dette på avdelingene på flere måter. Funnene mine viser også at informantene gjør bevisste bildebokvalg og at de reflekterer, til forskjellige grader, rundt hvilke bildebøker de ønsker å ha på avdelingen. Det funnene mine ikke viser, er at informantene bruker disse to pedagogiske praksisene på en slik måte at de forsterker hverandre. Informantene forteller altså at de ikke bevisst bruker valg av bildebøker for å synliggjøre mangfold, og heller ikke å bruke bildebøkene for å anerkjenne det mangfoldet som finnes i barnehagen.

I intervjuene har jeg oppdaget en tredje tilnærming til mangfold annet enn den problemorientert og ressursorientert tilnærmingen (Gjervan, et. al, 2010, s. 65-67). Funnene mine viser ikke at informantene har en ressursorientert tilnærming til mangfold innenfor litteraturarbeid, men de viser heller ikke at informantene har en problemorientert tilnærming til mangfold innenfor litteraturarbeid. Jeg har valgt å kalle denne nye tilnærmingen for en likegyldig tilnærming til mangfold. Det virket i intervjuene som informantene rett og slett ikke var klar over hvordan de kan bruke bildebøker i arbeid med inkludering og mangfold på avdelingen, og at det var derfor de ikke gjorde det i barnehagehverdagen.

I løpet av alle tre intervjuene fikk jeg inntrykk av at informantene uttrykte et genuint ønske om å jobbe mer med mangfold i bildebøker:

Jeg har ikke tenkt over den kulturelle representasjonen og mangfold i bildebøker før, så dette er et tema vi må snakke mer om!

Øines (2019, s. 37) konkluderer i sitt prosjekt at det er fort å endre bokutvalget i en barnehage dersom man velger å jobbe systematisk og bevisst med det. For å få dette til, vil det kreves kunnskap. Et bevisst valg av mangfold i bildebøker vil, som nevnt tidligere, ifølge Barry ha flere positive effekter for flerkulturelle barn og andre barn (Barry, 1998). Det å inkludere et perspektiv om representasjon i den pedagogiske vurderingen av bøkene, er en enkel måte

jobbe mer mangfoldsbevisst hver dag. Dersom vi ser på Øines (2019, s. 37) sin konklusjon, vil det være mulig å tenke seg at dersom informantene fikk mer kunnskap om mangfold i bildebøker, vil de kunne jobbe mer bevisst med mangfold og inkludering - også i litteraturarbeidet.

AVSLUTNING

I denne bacheloroppgaven ønsket jeg å undersøke min problemstilling: *Hva slags holdninger barnehagelærere har til kulturell representasjon og mangfold i barnehagens bildebokutvalg.* For å belyse denne problemstillingen om mangfold og bildebøker som to pedagogiske praksiser brukte jeg kvalitativ forskningsmetode og tre intervjuer. Det er særlig fire funn som kan brukes til å svare på problemstillingen. I intervjuene fortalte informantene at de synliggjør mangfold på avdelingen på flere forskjellige måter. De foretok bevisste bildebokvalg, men mangfold var ikke et av kriteriene deres. Informantene tok heller ikke i bruk disse to pedagogiske praksisene på en slik måte at de forsterket hverandre.

Videre kom det frem at informantene hverken brukt problemorientert eller ressursorientert tilnærming til mangfold når det gjelder mangfold i bildebøker (Gjervan et. al, 2011 65-69). Jeg identifiserte istedenfor en tredje tilnærming som jeg kaller en likegyldig tilnærming til mangfold. Informantene klarte å jobbe med mangfoldsperspektiver i en rekke andre situasjoner i barnehagens hverdag, men de hadde ikke overført dette til arbeidet med bildebøker. Når de valgte bøker for barna, var ikke mangfold på listen over aktuelle kriterier. Til tross for at informantene jobbet i barnehager med barn med flerkulturell bakgrunn, var ikke mangfoldsperspektivet på radaren når de skulle velge ut bildebøker. I de situasjoner hvor barna selv fikk velge bøker til avdelingen, var ikke de voksne delaktige i valgene slik at barna fikk forslag og veiledning.

For å svare på problemstillingen min vil jeg si at gjennom intervjuene har det kommet frem at informantene ikke har noen bevisste forhold til det kulturelle mangfoldet i barnehagens bildebokutvalg. Funnene mine viser at barnehagelærere har et behov for å få et bevisst forhold til hvordan de kan jobbe med mangfold i barnehagens litteraturarbeid. Jeg vil også si at funnene mine viser at det vil være nødvendig med en aktiv, og ikke passiv, holdning til mangfoldsarbeid og de mulighetene som finnes i dette arbeidet. Med en likegyldig tilnærming til mangfold, vil en som jobber i barnehage kunne gå glipp av muligheter til å hjelpe barn til å identifisere seg med flerkulturelle karakterer og til å forstå seg selv og andre.

Jeg har med denne oppgaven åpne opp for refleksjoner om bildebokutvalg i et mangfoldsperspektiv. Mine informanter har gjennom intervjuene vist et ønske om å forbedre arbeidet med bildebokutvalg i forhold til representasjon i barnelitteratur. De har alle gitt uttrykk for at de har fått innsikt i representasjon og hvilke bøker de velger å ta med inn på avdelingen. Når alle tre informanter forteller at de ikke har et bevisst forhold til representasjon av mangfold i bildebøker, foreslår jeg at dette en tematikk som trenger større plass i barnehagelærerutdanningen.

LITTERATURLISTE

- Aarsæther, A. & Strøm, P. (2020, 13. juni). Dette sier fagfolk og forskning om rasisme i Norge. *NRK*. Hentet 10. desember fra https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/hva-vet-vi-om-omfanget-av-rasisme-i-norge-i-dag_-1.15046872
- Alfheim, I & Fodstad, C. D. (2014). Eventyret som bildebok. *Skal vi leke en bok? Språktilegnelse gjennom bildebøker*. (s.75-82). Universitetsforlaget
- Bakken, E. J (2019, 23. september). Svært få hovedpersoner med minoritetsbakgrunn i norske barnebøker. *Aftenposten*. Hentet 10. desember fra <https://www.aftenposten.no/kultur/i/g7jrVL/svaert-faa-hovedpersonermed-minoritetsbakgrunn-i-norske-barneboeker>
- Barry, A. L. (1998). Hispanic Representation in Literature for Children and Young Adults. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 41(8), 630–637. <http://www.jstor.org/stable/40016960>
- Birkeland, T., Mjør, I. & A-S. Teigland. (2018). *Barnelitteratur: sjangrar og teksttypar*. (3.utg.) Cappelen Damm Akademisk
- Børte, E. (2018, 11. april). Slik enda barna lesemonster. *Utdanningsforskning*. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/slik-endra-barna-lesemonster/>
- Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal Akademisk.

- Damber, U. (2015). Read-alouds in preschool – A matter of discipline? *Journal of Early Childhood Literacy* 15 (2), 256-280.
- Fischer, M. (2020, juli). Framstilling av mangfold: Endring av narrativet. *Goethe Institute*. Hentet 12. desember fra <https://www.goethe.de/ins/no/no/kul/sup/drin--/21917606.html>
- Gjervan, M, Bleka, B. & Andersen, C. E. (2010). *Se mangfold!: perspektiver på et flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Cappelen Damm AS.
- Hoel, T, Oxborough, G.H & Wagner, Å, K.H (2011). *Lesefrø: Språkstimulering gjennom leseaktiviteter i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Khateeb, A. (2018). Kulturmøter i barnelitteraturen. I R. S. Stokke & E. S. Tønnesen (Red.) *Møter med barnelitteratur* (s. 283 – 301). Universitetsforlaget.
- Krogh, H., A. (2021, 29. november). Lager barnebøker med etnisk mangfold: - Har ansvar for å vise variasjon. *NRK*. Hentet 12. desember fra https://www.nrk.no/kultur/lager-barneboker-med-etnisk-mangfold_-_har-ansvar-for-a-vise-variasjon-1.15744841
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. Hentet 10. desember fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Norsk Barnebokinstitut (u.å.). Barnelitterære dannelsesprosesser. Hentet 10. desember fra <https://barnebokinstituttet.no/forskning/forskningsprosjekter/barnelitteraere-dannelsesprosesser/>
- Skaret, A. (2011). *Litterære kulturmøter. En studie av bildebøker og barns resepsjon*. [Doktorgradsavhandling]. Universitet i Oslo.

Solstad, T. (2020). *Les mer! Utvikling av lesekompetanse i barnehagen* (7.utg). Universitetsforlaget.

Syversen, G. T. (2020). *Litteraturarbeid i barnehagen*. Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2019, 15. februar). *Tall og analyse av barnehager 2018*. Hentet 12. desember fra https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/tall-og-analyse-av-barnehager-2018/barn-i-barnehagen/?fbclid=IwAR3SvwnblMfI6I64UZggCavIt0ohwEkxHY23ZNj_J-Enft63LBBUD0LmRM8

Øines, A.M (2019) De viktigste bildebokvalgene- lesing av bildebøker som estetisk aktivitet i 38 barnehager. *Barn: Forskning om barn og barndom i Norden*. 37, nr. 2. s. 25-38. <https://doi.org/10.5324/barn.v37i2.3093>

VEDLEGG

Intervjuguide

Dette er min intervjuguide som jeg brukte under intervjuene:

Bakgrunn

1. Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
2. Hvilken stilling har du for øyeblikket?
3. Hvilken avdeling jobber du på? Aldersgruppe?
4. Kan du fortelle litt om avdelingen din? Barnegruppen?

Bildebøker

5. Hva slags bildebøker har dere på avdelingen?
6. Leser dere disse bildebøkene?
7. Hvordan brukere dere bildebøker på avdelingen?
8. Hvordan velger dere bildebøker til avdelingen? Hvem har ansvaret for dette?
9. Hvilke kriterier legger dere vekt på når dere velger bildebøker til avdelingen?

Mangfold

10. Når jeg sier mangfold, hvilke tanker får du?
11. Hvordan jobber dere med synliggjøring av mangfold på deres avdeling?
12. Ville du sagt at barn med flerkulturell bakgrunn kan kjenne seg igjen i bildebøkene dere har på avdelingen? I så fall hvordan/hvordan ikke?
13. Tenker du over hvilke karakterer som er i bildebøkene dere velger å ha på avdelingen? I så fall hvordan?
14. Har du noen konkrete situasjoner eller eksempler der du opplevde at barn med flerkulturell bakgrunn kjente seg igjen i innholdet eller karakterer i bildebøker?
15. Det er en pågående debatt i media om at det er for lite representasjon i barnebøker. Hva tenker du om denne debatten? Er du enig eller uenig?

Annet

16. Er det noe annet du har lyst til å legge til?

Samtykkeskjema

Vil du delta i

Forskningsprosjektet Hverdagspraksiser?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å involvere barnehagelærerstudenter i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer

lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for

prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom Hverdagspraksiser skal barnehagelærerstudentenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanningen, og det nasjonale barnehageforskningscenteret FILIORUM¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Det overordnede målet for alle Bacheloroppgavene er å få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Studentenes Bachelorsoppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (¼ studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer, eller spørreskjema. Dataene som samles inn skal i første rekke brukes til studentenes Bacheloroppgaver, men vi vil også i dette brevet spørre om lov til å bruke dataene videre i forskning i FILIORUM – Senter for barnehageforskning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UiS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i prosjektet fordi du arbeider i en barnehage eid av en av våre samarbeidspartnere i prosjektet. Barnehageeier har valgt ut barnehagen du arbeider i til å være med i prosjektet. Spørsmål om deltakelse sendes til alle ansatte i denne barnehagen som er aktuelle for studentenes problemstillinger. Det er ikke sikkert du vil inngå i datainnsamlingen, selv om du gir tillatelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i prosjektet vil barnehagelærerstudenter ved UiS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoder som vil bli brukt er ikke- deltakende observasjon, deltakende observasjon, intervju og spørreskjema. Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Deltakende observasjon er nødvendig når studentene skal prøve ut didaktisk opplegg sammen med ansatte og barn i barnehagen. Det er ikke lov å gjøre lyd- eller videoopptak. Opplysningene registreres gjennom studentenes notater som vil være anonymisert og oppbevart på sikker maskinvare. I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn, ansatte eller barnehagen dataene er samlet inn i. Det er kun studenten som har opplysninger om dette. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om. I de tilfeller observasjon i barnehagen er aktuelt vil studenten forholde seg til gjeldende korona-restriksjoner og smittevernsprosedyrer. Gjennom spørreskjema eller intervju med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkeltbarn.

Ved intervju er det kun tillatt å skrive notater, mens spørreskjema fylles ut og registreres elektronisk. Det kan i noen tilfeller være aktuelt å lagre data innsamlet via intervju, spørreskjema, eller observasjon, til videre forskning i FILIORUM. Data lagres på sikker server og krever tillatelse av involverte.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger og data samlet inn om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

I tilfeller der det gjøres observasjon av ansatte i barnehagen vil kun de ansatte som har gitt samtykke bli observert. Samtlige ansatte som skal intervjues må ha gitt tillatelse til dette. I gruppeintervju må alle som intervjues ha gitt slik tillatelse. Det skal ikke gjøres lyd-, bilde- eller videoopptak.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student som vil ha tilgang til opplysninger om ditt navn, hvilken barnehage du arbeider i, og andre detaljer knyttet til datainnsamlingen. Veileder og prosjektgruppe ved UiS vil ha tilgang til anonymiserte data som samles inn. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes hverken i Bacheloroppgaven til studentene eller i eventuelle andre publikasjoner der dataene brukes.

Alle data vil ivaretas gjennom sikker lagring i tråd med UiS retningslinjer, og vil anonymiseres slik at opplysningene ikke vil kunne spores tilbake til kilden. Dette kan gjøres ved at barna/barnehageansatte/barnehagen får fiktive navn eventuelt nummer. Dataene oppbevares på tilgangsbegrenset og passordbeskyttet maskinvare.

Barnehageeierne som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der ansatte, barn, og barnehager er anonyme.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres innen Bacheloroppgaven er godkjent slik at ingen data kan spores tilbake til kilden, noe som etter planen er februar 2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet (etter at data er samlet inn, men før oppgaven er avsluttet og dataene anonymisert), har du rett til:

- innsyn i data og personopplysninger som er registrert om deg. Du har også rett til å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet og eventuelt slettet opplysninger om deg,

- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Etter at anonymisering er foretatt kan du ikke identifiseres i datamaterialet og det vil derfor ikke være mulig å hente ut data om deg.

Ønsker du mer informasjon om datainnsamlingen, kan dette fås ved henvendelse til prosjektansvarlig ved UiS (se kontaktinformasjon på samtykkeskjema).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personvernsopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregleverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for barnehagelærerutdanningen/FILIORUM, Universitet i Stavanger ved professor/senterleder FILIORUM Elin Reikerås elin.reikeraas@uis.no, eller administrativt koordinatør FILIORUM Secilie Schelbred filiorum@uis.no
- Vårt personverombud: Rolf Jegervatn rolf.jegervatn@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås Secilie Schelbred

Samtykkeerklæring Jeg har mottatt og forstått informasjonen om prosjektet
Hverdagspraksiser, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i observasjon i barnehagen
- Å delta i intervju og/eller spørreskjema

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles i henhold til de tillatelse jeg har gitt ovenfor.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)